

Prošlost

Mina Kujović

REZULTATI PRVIH IZBORA ZA OPĆINSKO VIJEĆE U GRAČANICI, 1910. GODINE

Berlinskim ugovorom (član 25) od 13. jula 1878. godine uprava nad Bosnom i Hercegovinom dodijeljena je Austro-Ugarskoj monarhiji, ali tim dokumentom nije bilo određeno trajanje mandata niti sistem uprave koji će se primijeniti nakon ulaska okupacionih trupa u ovu zemlju. Nakon određenih "lutanja", organizacija vlasti i uprave u Bosni i Hercegovini povjerena je, 26. februara 1879., Zajedničkom ministarstvu finansija (ZMF) u Beču. U okviru Ministarstva, 9. marta 1879., formirano je posebno odjeljenje, tzv. Bosanski ured. Sljedeće, 1.880. godine (22. mart) donesen je Zakon o upravi Bosne i Hercegovine. Paragrafom br. 3 tog Zakona izričito je propisano načelo da se "uprava ovijeh zemalja mora tako urediti da sopstveni prihodi pokrivaju njihove troškove."¹

U samoj Bosni i Hercegovini izvršnu upravnu vlast imala je Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu sa sjedištem u Sarajevu (ZVS) kao zemaljskim glavnim gradom. ZMF imenovalo je poglavara (šefa) Zemaljske vlade, sa četiri odjeljenja, preko kojih je vlada nadzirala lokalnu upravu na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.

Administrativno-teritorijalna podjela zemlje ostala je ista kao i u vrijeme osmanske uprave. Cijela Bosna i Hercegovina dijelila se na šest okružnih oblasti (OO), na čijem su čelu bili okružni predstojnici koje je postavljala ZVS. Okruzi su se dijelili na kotare, sa kotarskim uredima (KU) koji su bili podređeni okružnim oblastima.

MINA KUJOVIĆ
REZULTATI PRVIH IZBORA ZA OPĆINSKO VIJEĆE U
GRAČANICI, 1910. GODINE

SEAD SELIMOVIĆ
O PRAKTIČNOM PEDAGOŠKO-METODSKOM
TEČAJU ZA MUALIME (NASTAVNIKE MEKTEBA) U
TUZLI 1940. GODINE

FIKRET PAŠANOVIĆ
JEDAN IDŽAZET IZ MEDRESE MURÂDIJJE U
GRADAČCU

OMER HAMZIĆ
OD KORPARIJE DO ŠTAMPARIJE
PROF. DR. ISMAIL HADŽIAHMETOVIĆ
PRILOG HISTORIJU RAZVOJA ZDRAVSTVENE
SLUŽBE U GRAČANICI

Kotarski ured u Gračanici bio je podređen OO Donja Tuzla.

Uređenje i funkcioniranje gradske uprave (općine) bilo je regulirano Općinskim statutom od 12. januara 1879. godine.² Prema ovom Statutu, gradska zastupništva različito su sastavljena, u zavisnosti od broja stanovnika svake pojedine općine.³ Pojedine konfesije morale su biti u općinskom vijeću zastupljene razmjerno stanovništvu općinskog područja. U skladu sa rezultatima popisa žiteljstva, koji je obavljen 1897. godine, za svaku općinu u Bosni i Hercegovini utvrđen je proporcionalni odnos zastupnika.⁴ Nova uprava objasnila je zbog čega je odabran proporcionalni odnos općinskih zastupnika: "Razmjerna podjela općinskih mandata po konfesijama pokazala se nužnom, jerbo pripadnici različitih vjeroispovijesti tvore ne samo konfesionalno i nacionalno, nego i socijalno i privredno usko združene skupine. Njihov solidarni unutrašnji sklad luči ih tijekom oštrije prema vani od drugih i stoga veća zaštita manjina zahtijeva, da svaka takva skupina ima u općinskom vijeću svoje vlastite zastupnike."⁵

Općinskim statutom nije bilo utvrđeno koje su vjeroispovijesti gradonačelnik i podnačelnik, ali je bila praksa da ZVS imenuje gradonačelnika iz one konfesije koja je bila najbrojnija.⁶ Novi zakon o gradskoj upravi ZVS je donijela 19. aprila 1907. godine. Glavna promjena u novom zakonu bila je da općine biraju neposrednim glasanjem cijelu gradsku upravu.⁷ Decidno je utvrđeno kako se provode izbori i koje su obaveze gradske uprave. Djelokrug poslova općinskih vijeća bio je sljedeći:

- briga o imetku općine (nabavka nekretnina, podizanje i utrošak kredita);
- određivanje i ubiranje općinskih daća;
- rasprava o godišnjem proračunu i odobrenje završnih računa općine;
- nove gradnje i adaptacije gradskih zgrada;
- priređivanje raznih svečanosti i dočeka;
- nadziranje rada općinskih službenika.⁸

Prema novom Zakonu za upravu gradskih općina s izbornim redom, funkcije gradona-

čelnika, podnačelnika te članova općinskog vijeća bile su počasne, a gradska uprava mogla im je odobriti službene dodatke u skladu sa finansijskim mogućnostima općine. Novoizabrane gradske funkcionere odobravalala je i potvrđivala ZVS.

Članove općinskog vijeća birali su stanovnici općine prema izbornom redu. Pravo da biraju imali su *muški* bosanskohercegovački "zemaljski" građani i pripadnici Austro-Ugarske monarhije koji su najmanje 2 godine bili nastanjeni u općini.

Pravo da budu izabrani bilo je regulirano paragrafom 7., po kojem je u općinsko vijeće mogao biti izabran svaki općinski stanovnik sa aktivnim pravom glasa koji je navršio 30 godina, koji više od dvije godine stanuje na području općine i koji je imovinski situiran. Prema imovnom cenzusu, u općinsko vijeće nije mogao biti biran onaj ko je plaćao manje od 10 Kr. poreza. Nisu se mogli birati ni pripadnici određenih državnih službi: aktivna vojna lica, svećenici svih vjeroispovijesti, učitelji u aktivnoj službi, nadničari i oni koji nisu izmirili porez te razni poduzetnici općinskih radnji i gradnji kao i upravnici općinskih zaklada i zakupnici općinskih daća.⁹

Zakonom je bilo utvrđeno ko može iz opravdanih razloga da odbije izbor u gradsku upravu. Oni građani koji nisu prihvatili izbor, a nisu imali opravdan razlog za to, morali su da u korist općinske sirotinjske blagajne uplate kaznu od 40 - 200 Kr.

Izborni red za izbor članova općinskog vijeća, načelnika i podnačelnika decidno je utvrdio sve radnje u vezi sa organizacijom i provođenjem izbora. Svim izbornim aktivnostima rukovodio je kotarski upravnik, odnosno upravnik kotarske ispostave. Općinski činovnici zaduženi za organizaciju i provođenje izbora, između ostalog, morali su najmanje dva mjeseca prije održavanja izbora sastaviti tačan spisak građana s pravom glasa. Spisak je sadržavao: ime i prezime, vjeroispovijest, starost, stalež, karakter kao i tačno prebivalište svakog pojedinog birača, te koliki je porez pla-

tio za prethodnu godinu.

Spisak aktivnih (oni koji mogu birati i biti izabrani) i pasivnih (oni koji zbog funkcije ili zanimanja ne mogu biti izabrani) morali su biti izloženi na vidnom mjestu u općinskoj zgradi.¹⁰ Spiskovi su zaključivani tri sedmice prije izbora.

Nakon zaključivanja biračkih spiskova, kotarski ured "razvrstavao" je birače na pojedine vjeroispovijesti. Na osnovu toga, određivano je koliko će pripadnika pojedinih vjeroispovijesti biti birano u općinsko vijeće, odnosno zavisila je podjela mandata.¹¹

Jedna od obaveza kotarske uprave bila je da uoči izbora "dade shodne obavijesti stanovništvu o biću i značaju izbora i da inače uplivše da ovo u što većem broju učestvuje u izborima."

U skladu sa novim Zakonom, u svim gradskim općinama u Bosni i Hercegovini, 1910. godine, održani su izbori za općinska vijeća. Mandat novoizabranih zastupnika, prema Zakonu bio je tri godine. Zakon je također nalagao kotarskim upravama da uredno vode zapisnike o provedenim izborima za zastupnike u općinska vijeća te da jedan primjerak zapisnika dostave ZV u Sarajevo.

Izbori za zastupnike u općinsko vijeće, gradonačelnika i podnačelnika u Gračanici održani su 12. septembra, a zapisnik je sastavljen 18. septembra 1910. godine. Donosimo preveden tekst zapisnika o održanim općinskim izborima u Gračanici:¹²

Kotarski ured u Gračanici

Br. 300 prez.

Gračanica, 18. septembar 1910.

Prezidium Zemaljske vlade u Sarajevu

Izveštaj sa općinskih izbora za izbor predstavnika u Općinsko vijeće, gradonačelnika i podnačelnika.

I Izbori su održani 12. septembra 1910. godine i protekli su u najboljem redu (bez i najmanje smetnje).

U izbornoj komisiji bili su: gradonačelnik Ahmetaga Širbegović, predsjednik i Simo Mili-

savljević, podpredsjednik, zatim članovi gradske uprave Mahmutaga Rešidbegović i Adam Džebić.

Od 336 evidentiranih birača,¹³ na izbore je izišlo 250. Oni su izbornoj komisiji predali glasačke listiće na kojima su "uredno" zaokružili svoje kandidate.

Na izbornoj listi bili su:

Od muslimana:¹⁴ Mahmutaga Rešidbegović, Ahmetaga Širbegović, Mujaga Muftić, Mujaga Kučukalić, Mula Sulejman Fazlić, Mustafa ef. Hadžić i Mustafa H. Sulejmanović;

Od srpsko-pravoslavnih:¹⁵ Pero S. Ivanišević Damjan Blagojević i Mihailo H. Stević;

Od katolika:¹⁶ Adam Džebić.

U Općinsko vijeće izabrani su: Ahmetaga Širbegović, kao gradonačelnik i Mahmutaga Rešidbegović, Mujaga Kučukalić, Mujaga Muftić, Pero S. Ivanišević i Adam Džebić kao članovi gradskog vijeća.

Bivši podnačelnik Simo Milisavljević i članovi gradskog vijeća - Mahmutaga Hifziefendić, Hadži Bećir Tihić, Širbeg Širbegović i Mihailo H. Stević - nisu prošli.

Svi koji su bili na listi za izbor, ugledni su i dobro situirani građani. Slijedi procjena moralnih i političkih osobina kao i imovnog stanja kandidata za gradsko vijeće u Gračanici:

1. Mahmutaga Rešidbegović (48 godina), ispravan je, lojalan i u svakom pogledu dobar građanin. Unutar pripadnika svoje konfesije uživa veliki ugled. Živi u dobrim uvjetima (dobro je situiran). Imovina mu se procjenjuje na oko 50.000 K; još posjeduje 10.000 K. Predsjednik je vakufsko-mearifske komisije. Po političkom opredjeljenju je samostalac.¹⁷

2. Ahmetaga Širbegović (40 godina) inteligentan je čovjek. Njegovo držanje kao gradonačelnika bilo je korektno. On je "okretan", posjeduje čvrstinu. Tokom 1896. godine radio je kao praktikant (pripravnik) u gračaničkoj gruntuvnici, a od 1897. do 1906. kao poreski izvršitelj - radio je na procjeni poreza. Posjeduje mješovito preduzeće i mobilnih 5.000 K. Njegovo političko držanje je dobro i narod ga voli. U političkom opredjeljenju nastupa kao samostalac.

3. *Mujaga Muftić (46 godina) sinovac je umrlog bivšeg gradonačelnika Gani-bega Muftića. On je inteligentan i dobro situiran zemljoposjednik, čija se imovina procjenjuje na oko 20.000 K. Politički nastupa kao egzekutivac.¹⁸*

Mujaga Kučukalić (36 godina) je mlad i inteligentan čovjek sa dobrim manirima. Tih je i lojalan. Bavi se trgovinom na veliko i veliko-posjednik je. Imovina mu se procjenjuje na oko 80.000 K. Pripada partiji samostalaca.

5. *Mustafa H. Sulejmanović (48 godina), pekar, trgovac mješovitom robom i zemljoposjednik, već godinama obavlja funkciju muktaru u Gračanici i poreskog izvršitelja. On je lojalan, miran, a imovina mu se procjenjuje na oko 8.000 K. Pripada partiji samostalaca.*

6. *Mula Sulejman Fazlić (32 godine), mlad je inteligentan čovjek. Bavi se trgovinom mješovitom robom i zemljoposjednik je. Zbog svog ponašanja veoma je omiljen, a imovina mu se procjenjuje na oko 8.000 K. Nastanjen je u Seoni, okrug Tuzla. 18 godina živio je van Gračanice. Politički pripada partiji egzekutivaca.*

7. *Mustafa ef. Hadžić (56 godina) je miran i lojalan čovjek, trgovac je mješovitom robom i zemljoposjednik. Okretnošću i spretnošću stekao je veliko bogatstvo koje se procjenjuje na oko 30.000 K. U narodu nije naročito "obljubljen". Politički se opredijelio za egzekutivce.*

8. *Pero S. Ivanišević (49 godina) veoma je dobro situiran, trgovac je i zemljoposjednik. Posjeduje imovinu od oko 20.000 K. Uživa ugled među pripadnicima svih konfesija. Predsjednik je srpske pravoslavne opštine i školske zajednice. Pripada Srpskoj radikalnoj stranci.*

9. *Damjan Blagojević (58 godina) je miran čovjek od velikog ugleda. Bavi se trgovinom, pa je veoma dobro situiran, iako mu je imovina procijenjena samo na 10.000 K. Uživa veliki ugled među pripadnicima svih konfesija jer je politički veoma umjeren.*

10. *Mihailo H. Stević (36 godina), trgovac i posjednik, sa oko 15.000 K. imovine. Politički nije pouzdan jer sluša Srpsku radikalnu stranku, a među pripadnicima svoje konfesije uživa veliki ugled.*

11. *Adam Džebić je iz Slavonije, ali je već 13 godina u Gračanici. radi kao vozač i majstor za ključeve (bravar). U Gračanici posjeduje kuću, a imovina mu se procjenjuje na oko 6.000 K. Ne pripada ni jednoj partiji. Zbog vedre i prijatne naravi veoma je omiljen među građanima.*

Od kandidata za gradske zastupnike iz reda muslimanskih članova, 4 su bila samostalce, 3 su egzekutivca. Egzekutivci su prije izbora razvili "vatrenu" agitaciju, pa su sva tri njihova kandidata prošla. U agitaciji su imali podršku radikalnih Srba.

Bivši muslimanski članovi gradskog vijeća - Bećir H. Tihić, Širbeg Širbegović i Mehmedalija Hifziefendić - nisu dobili dovoljno glasova (nisu prošli) na ovogodišnjim izborima. Sva trojica su stariji ljudi, pa su svoje funkcije rado ustupili drugim, a treći je (M. Hifziefendić), uostalom, stalno bolestan. Birači ipak hoće da ih zastupaju mlađi ljudi, tj. da stariji i bolesni odu, a da svoje funkcije ustupe zdravim ljudima.

Bivši podnačelnik Simo Milisavljević, iz reda spsko-pravoslavni, nije dobio dovoljno glasova iako je tamošnji srpsko-pravoslavni fond za njegov izbor (za njegovu izbornu agitaciju) mnogo novca uložio.

Pošto ustanovi da je sve bilo u redu i da nema prigovora ni od birača, ni od izabranih kandidata, u daljoj proceduri, Kotarska uprava novoizabranim vijećnicima dostavlja potvrdu o izboru i poziv za prvu sjednicu Općinskog vijeća. Na toj sjednici bira se općinski (gradski) načelnik i podnačelnik. Kotarski upravitelj je po zakonu bio dužan da prisustvuje toj sjednici Vijeća, ali ne i da učestvuje u njenom radu. Prvom sjednicom rukovodi najstariji vijećnik, a u postupku izbora načelnika i podnačelnika glasalo se usmeno ili pismeno.

Prvu sjednicu novoizabranih gradskih vijećnika u Gračanici, kotarska uprava sazvala je 17. septembra 1910. godine. Svi pozvani su došli na tu sjednicu. Za novog gradonačelnika ponovo je izabran Ahmetaga Širbegović, a za podnačelnika Pero Ivanišević. Kako nije bilo nikakvih prigovora, Kotarska uprava je te izbore potvrdila, što su građani sa zadovolj-

stvom prihvatili.

Napomene

- ¹ Zbornik zakona i naredbi za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 1880.
- ² Zbornik zakona i naredbi za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 1897. Sarajevo i Mostar su imali zasebne općinske statute.
- ³ ZVS imenovala je gradonačelnika i 1 ili dva podnačelnika. Općinska vijeća su imala 5-16 općinskih zastupnika od koji je 1/3 imenovala ZVS a 2/3 birao je narod.
- ⁴ U slučaju da je došlo do promjena u sastavu stanovnik, odnosno da je izmijenjen broj pripadnika pojedinih konfesija, onda je taj proporcionalni odnos mijenjan u skladu sa nastalim promjenama. Prema rezultatima popisa žiteljstva 1879. godine u Gračanici je živjelo 3112 stanovnika. Od toga muslimana je bilo 2476, pravoslavnih 510 i Jevreja 26.; Prema posljednjem popisu obavljenom 1991. godine u Gračanici je živjelo 47.398 stanovnika. Od toga: Bošnjaka 42518 (89,70%), Hrvata 77 (0,16%), Srba 2508 (5,79%), Jugoslovena 1323 (2,79%) i ostalih 972 (2,05%).
- ⁵ Izvještaji o upravi u Bosni i Hercegovini, Zagreb, 1906.
- ⁶ Kako je u gradovima muslimansko stanovništvo bilo najbrojnije, prema Izvještajima o upravi, u Bosni i Hercegovini je 1905. godine bilo 55 gradonačelnika muslimana, 2 pripadnika srpsko-pravoslavne vjeroispovijesti i 4 katoličke vjeroispovijesti, dok je podnačelnika bilo 10 muslimanske, 40 srpsko-pravoslavne i 19 katoličke vjeroispovijesti. Općine su iz svojih prihoda (općinskih daća) plaćale općinske službenike, a gradonačelnik i podnačelnik dobijali su tzv. funkcionalni doplatak koji je bio različit, a zavisio je od bogatstva općine.
- ⁷ Zakon za upravu gradskih općina u Bosni i Hercegovini s izbornim redom, objavljen u Zborniku zakona i naredbi, Sarajevo, 1907.
- ⁸ Zakon za upravu gradskih općina u Bosni i Hercegovini s izbornim redom, član 5
- ⁹ Zakon za upravu gradskih općina u Bosni i Hercegovini s izbornim redom, član 58
- ¹⁰ Izlaganje biračkih spiskova trebalo je na "način uobičajen u zemlji obznaniti biračima" kako bi mogli podnijeti eventualne prigovore ili primjedbe.
- ¹¹ 1910. godine u Gračanici je 336 aktivnih birača u Općinsko trebalo izabrati 6 članova (4 pripadnika islamske, 1 pravoslavne i 1 katoličke vjere.) To je bilo u skladu sa popisom stanovništva održanom 1910. godine. (4.222 stanovnika: muslimana, 3.057, pravoslavnih 622 i katolika 158).
- ¹² Arhiv Bosne i Hercegovine (ABH), Fond Zemaljska vlada za BiH Sarajevo (ZVS), opći spisi, br. 216988, šifra 47-1095 / 1910.; Zapisnik je na njemačkom jeziku pisan gotičkim pismom. Nije navedeno ko je bio zapisničar, a zapisnik je potpisao kotarski predstojnik Zima. Iz Gračanice 28. 10. 1910. pod brojem 9836 upućen je Okružnoj oblasti Donja Tuzla, gdje je zaveden kao prezidijalni spis broj 1003/1910. Na zapisniku je i zabilješka da je prepisan u 7 primjeraka.
- ¹³ Prema popisu stanovništva koji je obavljen 1910. godine, Gračanici je imala 4222 stanovnika.
- ¹⁴ Prema popisu iz 1910. godine u Gračanici je bilo 3.057 muslimana.
- ¹⁵ U Gračanici je 1910. živjelo 622 pripadnika srpsko-pravoslavne vjere.
- ¹⁶ U Gračanici su 1910. godine živjela 158 katolika. Jevreja je bilo 79 ali nisu imali svog pretstavnika na izornoj listi.
- ¹⁷ O stranačkom životu u Bosni i Hercegovini početkom 20. stoljeća teško je govoriti, jer su stranke bile ustvari vjersko-ideološki orijentirane formacije. Godine 1908. u Sarajevu je osnovana Muslimanska narodna stranka (MNS) koja je pred proglašenje Ustava BiH u februaru 1910. promijenila program i naziv u Muslimanska samostalna stranka (MSS). Članove ove stranke zvali su samostalci. (M. Imamović, Istorija Bošnjaka)
- ¹⁸ Na sastanku muslimanskih prvaka održanom 3. decembra 1906. godine osnovana je Muslimanska narodna organizacija (MNO) Na istom sastanku izabran je egzekutivni (izvršni) odbor MNO sa stalnim sjedištem u Budimpešti. Prvi predsjednik egzekutivnog odbora bio je Ali-beg Firdus, zemljoposjednik iz Livna. Egzekutivni odbor prerastao je u predstavnika bošnjačkog naroda, a njegovi članovi bili su glavni pregovarači u vezi sa borbom muslimana za vakufsko-mearifsku (prosvjetnu) autonomiju. Članovi MNO nazivani su egzekutivci. (M. Imamović, Istorija Bošnjaka)